

בינת המשפט

ענייני ממונות אקטואליים

בס"ד, גליון תרמח, פרשת האזינו, תשפ"ו

מאת: יצחק בירך דסקל – דיין ומורה צדק

טל: 03-5740046 y.b.daskal@gmail.com

בדין צד חתן שהזמין צלם אחר צד כלה

ובו יבואר: א. דיני חזרת בעל הבית, לפני קניין ואחר קניין. ובין גרם לפועל נזק, או לא גרם לפועל נזק. ב. האם הזמנת צלם בדיבור היא קניין. ג. צד כלה שהזמין צלם, וצד חתן לא ידע והזמין צלם אחרי כן, מה יש לעשות.

הנידון

"אני אביו של חתן. לאחר שבני התארס, פגשתי ידיד, צלם, ושאל אותי מתי החתונה, אמרתי לו תאריך, והזמנתי אותו להיות צלם, לא ידעתי שצד הכלה גם הזמין צלם. ביום החופה נודע שכל צד הזמין צלם. מה הדין".

תשובה

יבטלו את הצלם השני שהזמינו, וישלמו לו לפני משורת הדין כפועל בטל, אבל מעיקר הדין נראה שלא חייבים לו כלום.

ביאור התשובה

כללי חזרת בעל הבית

בחושן משפט סימן שלג סעיף א-ב מבואר, שהשוכר פועל ועוד לא נעשה קניין ביניהם, וחזר בו בעל הבית, אין לפועל על בעל הבית תביעת ממון, אלא תרעומת. וכל זה אם לא היה לפועל מלאכה במקום אחר, אבל אם היה לו מלאכה במקום אחר ובגלל בעל הבית הפסיד עבודה במקום אחר, או שכבר התחיל לעשות מלאכת בעל הבית, או שעשו קנין, משלם לו בעל הבית שכר כפועל בטל, כיון שסוף סוף לא עשה מלאכה, אלא אם כן היא מלאכה שאנן סהדי שטפי עדיף לפועל לעשותה מאשר לשבת בטל, כגון מלמד. ושיטת קצות החושן, שאם בעל הבית חזר בו ללא אונס לאחר שעשו קניין, משלם בעל הבית שכר שלם, ובסימן שטו ביארנו באריכות שאין הלכה כקצות החושן, ולעולם משלם כפועל בטל.

העולה מזה: חזר בעל הבית לפני שנעשה קנין, ולא גרם לפועל הפסד, בעל הבית פטור, ויש לפועל עליו תרעומת. אבל אם נעשה קנין, או שגרם לו הפסד עבודה, משלם לו כפועל בטל.

הזמין צלם וחזר בו

והנה בדין הזמין צלם וחזר בו ולא נעשה קניין, לכאורה דינו כדין הנ"ל, שבעל הבית חוזר ללא קניין. אבל יש לדון בזה, דאולי כיון שמקובל לסגור בטלפון ובדיבור, הרי זה כקניין סיטומתא. עוד ביארנו בסימן תקכג, שעל הפועל להוכיח שהיה לו עבודה במקום אחר.

העולה מזה: יתכן שהזמנת צלם היא קניין סיטומתא אפילו לא עשו קניין ממש. אבל אם זה לא קניין, על הצלם להוכיח שהיה לו עבודה אחרת.

נידון דידן

והנה בנידון דידן, גם אם נניח לחומרא, שבדיבור בלבד יש קניין סיטומתא, או שנניח שאפילו שאין קניין, אבל הצלם טוען שהיה לו עבודה אחרת ונאמין לו, מכל מקום יש להוסיף עוד דבר, דהרי מבואר בחושן משפט סימן שלד סעיף א, שאם קרה אונס ואין צריך למלאכת הפועל, והיה אונס שאין ידוע לבעל הבית פטור לגמרי לשלם לפועל, ובנידון דידן כאשר הזמין השני את הצלם, כבר הזמינו צלם אחר, וזה אונס שלא היה ידוע לבעל הבית.

מכל מקום, אם נבוא להחמיר שאין זה אונס ממש, לא יהיה שכרו אלא כפועל בטל, דפשיטא שיותר ניחא לצלם שלא לעבוד מלעבוד בלילות. ולנוח קצת.

ומעיקר הדין נראה שיכולים לבטל איזה צלם שהם רוצים מהטעם המבואר. שהרי יכול בעל הבית לחזור ללא קניין ועל הפועל להוכיח שמפסיד, אבל אם באנו להחמיר שיש כאן קניין, ולחשוש לשיטת קצות החושן, הרי הצלם הראשון שהזמינו אותו אין טענת אונס לחזור בו, שהרי הזמינו אותו ראשון, וחייב שכר שלם, אבל הצלם השני בודאי הוא אונס, שכבר הזמינו צלם אחר, והרי זה ממש קניין בטעות. זאת ועוד אם מבטלים את הצלם השני הרי זה אונס שלא ידע בו בעל הבית ופטור לגמרי.

לכן נראה שיבטלו את הצלם השני, ומעיקר הדין פטורים לגמרי לשלם לו, אבל לפני משורת הדין ישלמו לו כפועל בטל.

העולה מזה: אם מבטלים את הצלם השני, מעיקר הדין פטורים לשלם לו לגמרי, מכמה טעמים: א. דכבר הזמינו אחר, וזה אונס

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

ב. יתכן שהזמנת צלם היא קניין סיטומתא אפילו לא עשו קניין ממש. אבל אם זה לא קניין, על הצלם להוכיח שהיה לו עבודה אחרת.

ג. אם מבטלים את הצלם השני, מעיקר הדין פטורים לשלם לו לגמרי, מכמה טעמים: א. דכבר הזימנו אחר, וזה אונס שלא ידע בו בעל הבית. ב. לא נעשה קניין, ואין נאמן הצלם שהיה לו עבודה אחרת. אבל לפני משורת הדין - לחשוש שאין זה אונס, ונאמן הצלם שהיה לו עבודה - ישלם לו כפועל בטל. אבל אם יבטל את הצלם הראשון, יתכן לשלם שכר שלם, לפי קצות החושן.

שלא ידע בו בעל הבית. ב. לא נעשה קניין, ואין נאמן הצלם שהיה לו עבודה אחרת. אבל לפני משורת הדין - לחשוש שאין זה אונס, ונאמן הצלם שהיה לו עבודה - ישלם לו כפועל בטל. אבל אם יבטל את הצלם הראשון, יתכן לשלם שכר שלם, לפי קצות החושן.

צד חתן שהזמין צלם

מלבד זאת יש להוסיף, שמקובל, שצד כלה מזמין צלם, וצד חתן תזמורת, לפיכך, בנידון דידן זה עוד סיבה שיש לבטל את הצלם השני, שהזמינו צד החתן. ואני מסופק, אם צד החתן היה ראשון, מה יש לעשות. האם זה מנהג קבוע או לא, וצ"ע.

דינים העולים:

א. חזר בעל הבית לפני שנעשה קניין, ולא גרם לפועל הפסד, בעל הבית פטור, ויש לפועל עליו תרעומת. אבל אם נעשה קניין, או שגרם לו הפסד עבודה, משלם לו כפועל בטל.

